

Рас. Витлејем народа српског. Престоно место првих српских владара и сведок рађања земље Немањића. На вису Градина, Немањића двори осигурали себе каменим бедемима, да би им народ сигурнији био. Око њих никле куће, тргови, скитови и цркве. Живот се одвија по каменим и утабаним земљаним стазама, што кривудају међ кућама покривеним сламом и шиндром. Ваздух мирише на биље и смолу. Врева!

– Хоћеш да ти гатам?

– Нећу!

– Ако, паметна си што нећеш! Па-ме-тна!

– Па што ме онда питаш?

– Кушам те, кушам! Него, имам ја нешто друго за тебе.

– Не треба ништа!

– Треба, треба! Одавно имам једну белу бројаницу. Мени је дали да никад из Расе не одем. Ја је сад теби дајем, да никад из Расе не одеш.

– А куд из Расе може да се оде, и што би?! И што баш мени да је даш?

– Богоугодна си. Зато! Видиш, оно тамо је апостолска црква Петра и Павла.

– Знам која је то црква!

– Ајде, сад иди и помоли се себи за здравље. Путуј с Богом и буди луча што вазда сија. А какве су ти само те очи, ко у срне!

Жена у средњовековној одори боје зрелог вина, са украсима својственим добростојећем сталежу Старе Рашке, достојанственим корацима се приближавала вратима Петрове цркве. Белину и нежност њених руку нарушавао је велики црни кључ у облику крста. Убацила га је у браву и завртела са лакоћом. Упркос несразмери њених руку и кључа, проломи се звук браве и зашкрипаше тешка дрвена врата.

– Изволите.

Народ се пропињао на прсте не би ли видео што више и задовољио своја радознала чула. Поред господара Немање Завидовића, најмлађег сина великог жупана Завиде, смерно стајаше Ана, господарица Рашке. Висока, лепа, благонаклона и вољена од свог народа. Немања наочит, стамен, не више тако млад, гледаше своје поданике и свој народ. Ниједно лице остало није а да га није погледом дотакао и благим наклоном поздравио. Рас је његов дом. Рашка је његова земља. А све то вредело не би без овог крста, без овог народа, без њихових ћерки Рашке, Јефимије и Јелене и без њихових синова. Крај Ане и Немање стајаху два дечака у свечаним одежама. Вукан и Стефан. Мирни, тихи. Научила их мајка Ана свакоме реду, а отац Немања их већ поодавно учи да пашу мачеве и јашу добре коње.

Захваљиваше Немања у себи Богу што му услиши молитву да добије трћег сина, што му услиши молитву да се тројство отројчи и у његовом дому. Одјекну дечји плач у Мишчићима крај реке Дежевке и Бог благослови Немању трећим сином. И сад ево у Петровој цркви, у том храму вере Немањине, трећег сина Немања криштава. А како ће се другачије у Расу звати толико жељено дете владара, како ће се другачије звати принц Рашке, ако не Растислав, Растко?! Да буде чврсто укорењен у своју земљу и своју веру ко храст што стоји на ветрометини и одолева вековима, као молитвено дрво усред села што народ у једно сабира.

Немања је одавно видео истину и правоверје у православљу. У светом храму апостола Петра и Павла, у народу познатијем као Петрова црква, у тадашњем седишту рашке епископије, њега је миропомазао и у православље увео рашки епископ Леонтије.

И данас су се сабрали сви свештеници и епископи. Донели на дар водицу са Јордана и тамјан из Јерусалима. Над каменом крстионицом загрме глас:

– Криштава се слуга Божји, Растко, у име Оца и Сина и Светога Духа, амин!

И тако три пута.

Кад посу свету воду преко децје главе, светлост обасја Растково лице и све замириша на босиљак и смирну. Народ се ускомеши и чу се жагор. Кажу да бела птица кружи око куполе апостолске цркве. Растко постаде дете неба.

– Ево је и крстионица. Заштићена је стаклом. Јако смо поносни што је сачувана. Овде су се крстили и Вукан и Стефан. А пре осамсто педесет година овде се крстио наш Растко.

– Да, да.

– Нешто сте се замислили. Хоћемо ли ван?

– Да, да. Само Ви наставите.

Слушам умилни глас кустоскиње Јелене. А испред цркве Светих апостола Петра и Павла, поглед пуца унакрс и не знаш где ти је оку лепше да гледа. Високо горе Ђурђеви Ступови. Са њих ветрови доносе гласове предака, а јутарња магла као младин вео спустила се на питому Дежевску долину. Знали су Немањићи где државу да стварају и знали шта свом народу остављају. Јелена показује руком према Голији и брдима над долином реке Дежевке. Каже, ту је Немања са својом властелом срне ловио.

Јесење јутро. Зора и пре зоре. Из магле се тек рађало белило дана. Велики жупан Стефан Немања, на сред Раса, сабрао властелу и витезове па с њима кренуо пут Дежевске реке, горе ка литицама подно Ђурђевих Ступова. Кад у Ступове гледа, у небо гледа. Коњи ржу. Пси лају у махнитој жељи да рстргну коју дивљач. А ловци одважни, отмени. Као да иду у бој, а не у лов. Густа и тиха шума боровог мириса, крила је оно што су тражили. Пред самог жупана искочи срна. Бела ко снег на Ступовима. Уплашеног погледа стајала је као залеђени приказ и гледала Немању право у очи. Млади властелин ускликну:

– Господару, дај знак! Држим је на стрели.

Велики жупан, великодушан и у рату и у миру, само подиже руку. Велики је онај ко живот може да узме, а не узме га.

– Нећемо данас невином крвљу руке да окрваримо.

– Зашто господару, зашто?

– Не знам. Не знам. Срце ми зна, разум не казује.

– Опет сте се замислили. И стално вртите чворове на тој белој бројаници. А какве су Вам те очи, ко у срне! Кажем Вам, прелепа је Дежевска долина. Чувена и у песми и у миту. Кроз Дежевску долину протиче река Дежевка. Није велика, али је не треба потцењивати. Мит казује да на њеном извору обитава вила планинка, бела ко снег на Ступовима. Ноћу седи на камену и пева старе песме. Остаје мирна кажу само кад човек чиста срца стоји пред њом. Ако јој наруши мир нечиста душа, она се постара да та душа залута у јесењу маглу и да се никад не врати. Ето, то је мит, а песама има. Доста. Но ја Вам нисам баш надарена за песму. А ако ме питате за народ? Народ је овде питом и побожан. Живи са дежевском историјом и митовима, као што живи са кишом, са земљом и небом. Они су своји на своме.

– А одавде, из старог града Раса, докле поглед најдаље досеже?

– До вечности.

По каменим пролазима и међ високим каменим зидинама старог Раса народ са неверицом препричава једну те исту причу. Растко се замонашио. Растко се замонашио. Немања и Ана плачу. Направио „преварно, али богогодно дело“. Увек се разликовао од друге деце. Млад беше, а мудрост му стара. Отишао на Свету Гору. Није он више Растко, сад је монах Сава.

– Рекох, до вечности. Разумете шта хоћу да кажем?

– Да, да. Наравно. Знам да је Растко постао монах Сава. Он је корен наше вере, језика и самосвести. Био је у Ватопеду, на Светој Гори, а затим са оцем Немањом обновио

Хиландар и даровао га српском народу. Хиландар је наш небески град. То је српска духовна лука на обали Свете Горе.

– Па Ви све знате! Онда знате и да је Немањино монашко име Симеон. Знате и то да су они наши свеци. Стално држите ту белу бројаницу!? Много Вам значи.

– То ми је...

– Не, не. Не треба да објашњавате. Реч је највећи непријатељ тајне.

Шуме кипариси умилно, као псалми. Два монаха ходају нечујно да не наруше молитвену тишину што бди над манастиром.

– *Зашто ћутиш, оче?*

– *Сећам се сине, наше Рашке, нашег Раса, Петрове цркве и наше Дежеве. Сећам се оних наших манастира крај студених вода и нашег народа што руке уздиже ка небесима, а очи ка нама. – рече Симеон тихим гласом.*

– *То се оче, не заборавља. Сваком је тежак крст што га носи. Какве те бриге море, оче?!*

– *Рашка вапи за миром и Богом. Сад само ти сине, можеш спојити небо и земљу, а да не издаш ни једно ни друго.*

– *Хоћу оче, хоћу! Уз Божју помоћ.*

– *Како мислиш?*

– *Истином оче, истином и правдом.*

– *Добар је наш народ. Испратише са благословом мене и твоју мајку Ану на Благовести 1196. године код Петрове цркве. Мудар је то народ. Знадоше да је то наш свети пут, али се и бринуше како ће даље без нас. Ја круну, сабљу и двор предадох твоме брату Стефану. Стефан је уман и проицљив вођа. Дукљу дадох Вукану. Ана, моја сестра у Христу, благочестива Анастасија, нађе монашки мир у цркви Свете Богородице у Топлици, а ја сине, из моје Студенице Хиландару и теби похрлих. У Хиландар, у нашу духовну луку у наш небески град вечности. Одавде ћу заувек да бдим над нашим народом.*

Симеон подиже поглед и обе руке ка светогорским небесима. Високо горе бела је птица надвисивала Хиландар.

– Ето тако, наш Симеон постаде Свети Симеон Мироточиви, а Сава Свети Сава. А што је Хиландар на далеком Атосу, то је ова црква овде нама у Дежеви. Светло које не гасне. Ако још нешто желите, питајте!

– Не треба ништа. Хвала пуно. Довиђења Јелена. Надам се да ћемо се опет видети.

– Засигурно. Ово је кућа свих нас. А кући се увек враћа.

– Још једном хвала на свему.

– Збогом! Где год да идете нека Вас срећа прати и нека Вас увек срећну врати.

Молићу се за Ваше здравље овде, најближе Богу, у Петровој цркви.

Високо горе бела је птица надвисивала куполу цркве.

Тај звук откључавања цркве, што ми откључа тајне с прапочетка света, у рано недељно јутро, не престаје да одзвања мојом душом и мојим умом. Треперење сунчевих зрака по фрагментима фресака, на којима су измешани ликови светитеља, ратника и обичног света што се за голи живот бори међ зидинама древнога Раса, чинило је све некако стварним и живим. Као да сам додирнула време. Или је ипак оно додирнуло мене. Срце ми зна, разум не казује.

Свети Симеон је говорио да је крв новорођенчета стара хиљадама година, да се претаче из једног човека у другог и да не припада човеку, већ народу.

Засновано на историји, маисти и љубави